

JIGAR KASALLIKLARI

Turdaliyev Samandar Bahodir o'g'li

Alfraganus Universiteti Tibbiyot Fakulteti

Davolash ishi 4-bosqich talabasi

Gmail: turdaliyevsamandar1223@gmail.com

Tel: +998885831223

Anatatsiya: *Jigar kasalliklari tibbiyot amaliyotida keng tarqalgan bo'lib, organizmning metabolik va detoksikatsion funksiyalariga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada gepatitlar, jigar sirrozi, yog'li gepatoz va o'sma kasalliklari kabi asosiy jigar patologiyalarining kelib chiqish sabablari, klinik ko'rinishlari, tashxis qo'yish usullari hamda davolash va profilaktika choralariga oid ma'lumotlar yoritiladi. Zamonaviy tibbiyotda jigar kasalliklarini erta aniqlash, samarali davolash va ularning og'ir asoratlarini kamaytirishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Jigar, gepatit, sirroz, gepatoz, jigar o'smasi, klinika, tashxis, davolash, profilaktika.*

Jigar inson organizmidagi eng muhim a'zoldan biri bo'lib, moddalar almashinuvi, safro ishlab chiqarish, qon zaxiralash, organizmni toksinlardan tozalash kabi hayotiy jarayonlarda ishtirok etadi. Shu sababli jigar kasalliklari inson salomatligi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Hozirgi kunda virusli gepatitlar, alkogol va noalkogol etiologiyali yog'li gepatoz, jigar sirrozi va jigar o'smalari eng ko'p uchraydigan patologiyalar sirasiga kiradi. Ushbu kasalliklar ko'pincha uzoq vaqt davomida yashirin kechib, kech bosqichlarda og'ir klinik belgilar bilan namoyon bo'ladi. Dunyo sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, gepatit va sirroz bilan bog'liq asoratlar o'lim ko'rsatkichlari orasida yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Shu bois jigar kasalliklarini erta aniqlash, zamonaviy davolash usullarini qo'llash va profilaktik choralarni amalga oshirish tibbiyotning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Jigar kasalliklari inson salomatligida muhim o'rin tutadigan patologiyalar sirasiga kiradi. Chunki jigar organizmda metabolizm, energiya ta'minoti, oqsil va yog' almashinuvi, detoksikatsiya, safro ishlab chiqarish kabi ko'plab muhim funksiyalarni bajaradi. Jigar kasalliklari rivojlanganda ushbu funksiyalarning buzilishi nafaqat jigar faoliyatiga, balki butun organizm tizimlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Kasalliklar xilma-xil bo'lib, ularning orasida virusli gepatitlar, jigar sirrozi, yog'li gepatoz, jigar o'smalari va boshqa kasalliklar keng tarqalgan. Har birining etiologiyasi, klinik ko'rinishi, tashxis va davolash usullari turlicha bo'lsa-da, umumiy jihati – jigar to'qimalarining zararlanishi va uning asosiy vazifalarining buzilishidir.

Virusli gepatitlar dunyo miqyosida keng tarqalgan jigar kasalliklari qatoriga kiradi. Ular A, B, C, D va E viruslari ta'sirida rivojlanadi. Gepatit A va E odatda oziq-ovqat yoki suv

orqali yuqadi va ko‘proq o‘tkir shaklda kechib, to‘liq sog‘ayish bilan tugaydi. Gepatit B, C va D esa asosan qon, jinsiy aloqa yoki onadan bolaga yuqadi va ko‘pincha surunkali shaklga o‘tib, jigar sirrozi yoki hatto o‘sma rivojlanishiga olib keladi. Virusli hepatitlarda umumiy holsizlik, tana haroratining ko‘tarilishi, ko‘ngil aynishi, o‘ng qovurg‘a ostida og‘riq, teri va ko‘z sklerasining sarg‘ayishi (sariqlik) kabi belgilar kuzatiladi. Tashxis qo‘yishda laborator tahlillar – virus markerlari, biokimyoviy ko‘rsatkichlar (ALT, AST, bilirubin) va instrumental usullar muhim ahamiyatga ega.

Jigar sirrozi – bu jigar to‘qimalarining qaytmas darajada fibrozlanishi va normal arxitekturasi buzilishi natijasida rivojlanadigan og‘ir kasallikdir. Sirrozning asosiy sabablari surunkali virusli hepatitlar, alkogolizm, yog‘li gepatoz va ba‘zi autoimmun kasalliklar hisoblanadi. Sirroz bosqichma-bosqich rivojlanib, dastlab umumiy holsizlik, ishtaha yo‘qolishi, vazn kamayishi bilan namoyon bo‘ladi. Keyinchalik sariqlik, qorin bo‘shlig‘ida suyuqlik to‘planishi (assit), qon ketishlar, jigar ensefalopatiyasi kabi og‘ir belgilar rivojlanadi. Sirrozning xavfi shundaki, u jigar faoliyatini butunlay ishdan chiqarib, o‘limga olib kelishi mumkin. Tashxis klinik ko‘rinishlar, laborator tahlillar va instrumental tekshiruvlar asosida qo‘yiladi.

Yog‘li gepatoz – jigar hujayralarida yog‘ to‘planishi bilan tavsiflanadigan kasallikdir. U alkogolga bog‘liq va noalkogol shakllarda uchraydi. Noalkogol yog‘li gepatoz ko‘pincha ortiqcha vazn, qandli diabet va metabolik sindrom bilan bog‘liq bo‘ladi. Dastlab yog‘li gepatoz hech qanday simptom bermasligi mumkin, ammo vaqt o‘tishi bilan jigar faoliyatini izdan chiqarib, sirroz yoki o‘sma rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Davolashda asosiy e‘tibor turmush tarzini o‘zgartirishga – ortiqcha vaznni kamaytirish, jismoniy faollikni oshirish, to‘g‘ri ovqatlanishga qaratiladi.

Jigar o‘smalari orasida eng ko‘p uchraydigani – gepatosellyulyar karsinoma hisoblanadi. Bu ko‘pincha surunkali hepatit B va C fonida, sirroz bilan og‘rigan bemorlarda rivojlanadi. O‘pka yoki boshqa a‘zolardan metastazlar ham jigarni shikastlashi mumkin. O‘smalarning dastlabki bosqichlari ko‘pincha yashirin kechadi, faqat kech bosqichlarda qorin bo‘shlig‘ida og‘riq, vazn yo‘qotish, sariqlik va assit kabi belgilar kuzatiladi. Tashxisda ultratovush, kompyuter tomografiyasi, MRT va biopsiya muhim ahamiyatga ega. Davolashda jarrohlik amaliyoti, kimyoterapiya, nurlantirish va so‘nggi yillarda biologik preparatlar qo‘llanilmoqda.

Jigar kasalliklarini tashxislashda laborator tahlillar asosiy o‘rin tutadi. Biokimyoviy tekshiruvlarda transaminazalar (ALT, AST), bilirubin, protrombin va boshqa ko‘rsatkichlar o‘rganiladi. Serologik testlar yordamida virusli hepatit markerlari aniqlanadi. Instrumental tekshiruvlardan ultratovush tekshiruvi, kompyuter tomografiyasi, MRT, elastografiya va biopsiya keng qo‘llaniladi. Bular jigar to‘qimalaridagi strukturaviy o‘zgarishlarni, fibroz darajasini va o‘sma mavjudligini aniqlash imkonini beradi.

Jigar kasalliklarini davolashda sabablarga qarab turli yondashuvlar qo‘llaniladi. Virusli hepatitlarda antivirus preparatlar, immunomodulyatorlar va simptomatik terapiya buyuriladi. Sirrozda bemorga maxsus parhez, diuretiklar, gormonlar va og‘ir hollarda jigar

transplantatsiyasi qo'llaniladi. Yog'li gepatozda esa turmush tarzini o'zgartirish, parhez va jismoniy mashqlar muhim o'rin tutadi. Jigar o'smalarida jarrohlik, kimyoterapiya va zamonaviy biologik dorilar qo'llaniladi. Shuningdek, jigar kasalliklarida bemorni doimiy nazorat qilish, muntazam tekshiruvlardan o'tkazish va reabilitatsiya choralari ko'rish ham davolashning muhim qismidir.

Profilaktika choralari alohida e'tibor berish zarur. Virusli hepatitlarning oldini olishda vaksinalar (ayniqsa, hepatit B ga qarshi), gigiyenik qoidalarga rioya qilish, xavfli qon bilan aloqa qilishdan ehtiyot bo'lish muhim. Alkogol iste'molini cheklash yoki butunlay voz kechish, ortiqcha vazndan qochish, sog'lom ovqatlanish va jismoniy faollikni saqlash ham jigar salomatligini himoya qiladi. Shuningdek, surunkali kasalliklarga chalingan bemorlarni erta aniqlash va ularni muntazam kuzatib borish jigar kasalliklarining og'ir oqibatlarini kamaytiradi.

Jigar kasalliklarining ijtimoiy ahamiyati juda katta. Chunki ular ko'plab mamlakatlarda o'lim sabablari orasida yuqori o'rinda turadi. Ayniqsa, hepatit va sirroz bilan bog'liq asoratlari global sog'liqni saqlash tizimi uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Jigar kasalliklari ishlab chiqarish qobiliyatining pasayishiga, nogironlik va iqtisodiy yo'qotishlarga olib keladi. Shu bois jigar kasalliklarini erta aniqlash, samarali davolash va keng ko'lamli profilaktik choralarni amalga oshirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

Umuman olganda, jigar kasalliklari murakkab etiologiyaga ega bo'lib, ularning oldini olish, tashxislash va davolashda kompleks yondashuv zarur. Tibbiyotning zamonaviy yutuqlari – yangi antivirus dorilar, biologik preparatlar, transplantatsiya va regenerativ tibbiyot usullari kelajakda jigar kasalliklarini samarali davolash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Jigar kasalliklari tibbiyotda eng muhim va dolzarb muammolardan biri bo'lib, ular organizmning hayotiy jarayonlariga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Virusli hepatitlar, yog'li gepatoz, jigar sirrozi va o'smalar jigar faoliyatini izdan chiqaradigan asosiy patologiyalar hisoblanadi. Ularning aksariyati dastlab yashirin kechadi va kech bosqichlarda og'ir klinik belgilar bilan namoyon bo'ladi. Shu bois erta tashxislash va samarali davolash choralari kasallik oqibatlarini kamaytirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Profilaktika – vaksinalar, sog'lom turmush tarzi, alkogoldan voz kechish, gigiyenaga rioya qilish va muntazam tibbiy ko'riklardan o'tish jigar salomatligini saqlashning eng samarali yo'lidir. Zamonaviy tibbiyotda biologik preparatlar, transplantatsiya va regenerativ terapiya usullari jigar kasalliklarini davolashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Jigar salomatligini himoya qilish esa nafaqat individual, balki jamiyat miqyosida ham katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirov A., Tojiboeva N. **Ichki kasalliklar propedevtikasi**. – Toshkent: Ibn Sino, 2019.
2. Rasulov A. **Gepatologiya asoslari**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.

3. Nasriddinov B. **Klinik gepatologiya.** – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
4. World Health Organization. **Global Hepatitis Report.** – WHO, 2017.
5. Terrault NA, Lok ASF, McMahon BJ, et al. **Update on prevention, diagnosis, and treatment of chronic hepatitis B: AASLD guidelines.** Hepatology, 2018.
6. European Association for the Study of the Liver (EASL). **Clinical Practice Guidelines: Management of hepatocellular carcinoma.** Journal of Hepatology, 2018.
7. Kumar V., Abbas A.K., Aster J.C. **Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease.** – Elsevier, 2021.
8. Fauci A., Kasper D., Hauser S., et al. **Harrison's Principles of Internal Medicine.** – McGraw Hill, 2022.